

REALİZM VE LIBERALİZMİN ORTASINDA: MARKSİST TEORİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Agil MAMMADOV*

Özet

Realizm, İkinci Dünya Savaşına kadar Uluslararası İlişkilerde önderliği tartışmasız kabul edilen teori olmaktadı. Fakat, İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası örgütlerin ortaya çıkışı, sistemde aktörlerin çeşitlenmesi, karşılıklı bağımlılığın daha da artması ile liberal teori de ilgi odağı haline gelmiştir.

Markсист teorinin insan doğasına bakışında da realizm ve liberalizmden farklı yaklaşımı mevcuttur. Marksist teori güvenliği sınıf mücadelesinin bir fonksiyonu olarak algılamaktadır. Uluslararası politikanın, kapitalist ekonomi bağlamında gerçekleştiğine inanmaktadır. Tüm davranışlar sınıfsal çıkarlara / sınıf çatışmalarına atıfta bulunularak açıklanabilir. Bu nedenle ana aktörler devlet değil, sınıflardır. Marx da tarihin insan doğasının sürekli dönüşümü olduğunu belirtmişti. Bu yaklaşım uluslararası ilişkilerin temel teorilerinden farklı yol çizmektedir.

Anahtar Kelimeler ; Uluslararası İlişkiler Disiplini, Marksizm, Realizm, Liberalizm

IN THE MIDDLE OF THE REALISM AND LIBERALISM: THE IMPORTANCE OF MARXIST THEORY

Abstract

Until the Second World War, Realism was the undisputed accepted theory of International Relations. However, with the emergence of international organizations after World War II, the diversity of actors in the system, the increasing interdependence, liberal theory has also become a focus of attention.

Marxist theory has a different approach to human nature than realism and liberalism. Marx wrote that history was the continuous transformation of human nature. Marxist theory perceives security as a function of the class struggle. International politics takes place within the context of capitalist economy. All behaviour ultimately explicable by reference to class interests/class conflicts. For this reason, key actors therefore not states, but classes. Marx also stated that history is the constant transformation of human nature. This approach draws a different way from the basic theory of international relations.

Keywords ; International Relations Discipline, Marxism, Realism, Liberalism

Giriş

On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda tartışmalar yaratan, devlet ve piyasa arasındaki ilişkilere bakış konusunda temelde farklılıklar taşıyan “liberalizm, “ekonomik milliyetçilik” ve Marksizm ideolojileri günümüzde hala canlılığını korumaktadır. Bu üç yaklaşım da, bireylerin konumu, piyasa sisteminin ulusal ve uluslararası toplum boyutunda uygulanması konusunda farklı bakış açılarını taşımaktadır. Politik faktörlerin ekonomik ilişkileri belirlediğini savının sahibi olan ve erken modern zamanda gelişen ekonomik milliyetçiliğe bir

* Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, (UNEC)İktisat ve İşletme Bölümü, Öğretim Görevlisi, 4-cü eğitim binası, Abbas Səhət 45 A, Bakı, aqil.arifoglu@gmail.com

tepki olarak liberalizm ve liberalizme tepki olarak da, “Marksizm” ekonominin siyaseti yönlendirdiğini iddia etmiştir.

Ekonomi ile politika arasındaki ilişkiyi, uluslararası politikada bazı devlet ve / veya sınıfların, diğer devlet ve / veya sınıflar aleyhine sürekli zenginleşmesine yol açan bir üretim ilişkisi zemininde analiz eden Marksist uluslararası ekonomi politik teorisi, dış politikanın ve güvenlik politikalarının belirlenmesinde, ekonomi ve ekonomik temelli ilişkileri temel öğe olarak dikkat alır. Ekonomik sorunları- maddi zenginliğin üretimi ve dağıtımını ait olduğu yere, yani siyasi hayatın merkezine yerleştiren ve servetin dağıtımını ile ilgili olarak hem iç hem de uluslararası etkilere odaklanan Marksistlere göre, bir ülkenin dış politikasına etki eden en temel unsur ekonomik faktörlerdir (ekonomik kapasite). Sözü geçen ideolojiye göre, bir ülkenin ekonomik olarak gelişmesi ile, emperyalist ve yayılcı, yani savaş eğilimli olması arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır (Dedekoca, 2015; 300-303).

Uluslararası İlişkilerde Realizm`in Yeri ve Önemi.

Küresel siyasetin temel ana akımları realizm ve liberalizmdir. Birinci Dünya Savaşı`nın ardından uluslararası ilişkiler disiplini ortaya çıkarken, özellikle uluslararası politikanın ahlaki ve legal normlar çerçevesinde yürütülmesinin arzulanabilirliği konusunda spesifik olarak liberal fikir ve teorilerden yoğun olarak yararlandı (Heywood, 2013;86).

Uluslararası İlişkilerde klasik yaklaşıma göre, uluslararası politika da bütün politikalar gibi bir güç ve iktidar mücadelesidir. Klasik yaklaşıma göre güç yoksa bir ülke veya bir devlet uluslararası politikaya aktif olarak katılamaz. Dolayısıyla uluslararası politikada ilk amaçgüç elde etmek olarak ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2013; 139). Herkesin çıkarına olanın mutlaka birinin çıkarıyla çatışacağı tarihsel tecrübesiyle çelişmesine rağmen iki savaş arası dönemde uygulanmaya çalışılmıştır. E. H. Carr, Hans. J. Morgenthau, Reinhold Niebuhr, Frederick Schuman, Gerorge Kennan gibi uluslararası ilişkilerde güç arayışının ve mücadelenin hiç bitmeyeceğini ileri süren realistler; Thucydides, Machiavelli, Hobbes gibi isimlerin klasik eserlerine dayandırdıkları bir uluslararası ilişkiler açıklaması getirdiler (Şahin ve diğerleri, 2014;32).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Uluslararası İlişkiler disiplininin de temel teorisi Realizm olmuştur. Realizm disiplin içerisindeki etkisi o kadar güçlü olmuştur ki, diğer bütün teoriler realizme referansla disiplin içindeki kendi konum ve farklılıklarını tanımlamak zorunda kalmıştır (Little,2015;65). Genellikle insan doğasının kötü olduğunu ve insanın çevresindekilere hakim olmak istediği varsayımından hareket eden realizm, devletleri uluslararası siyasetin temel aktörleri olarak kabul eder (Balcı, 2014; 120).

Realistler, kaynağı olarak ister insan doğasını, ister iç politikayı, isterse de uluslararası sistemin yapısını düşünsünler, uluslararası ilişkilerin tabiatının mücadele ve rekabet olduğunda hemfikirdirler. John J. Mearsheimer için “ potansiyel rakipler üzerinde hakim konumunu sürdürmek isteyen geçici hükümler haricinde, uluslararası sistemde statükocu hiçbir güç yoktur. Diğer bir ifadeyle, uluslararası sistemde daimi bir rekabet ve mücadele vardır (Gözen, 2014; 161).

Klasik Realizmin temel ilkelerini şu şekilde özetleyebiliriz;

1. Uluslararası sistem anarşik yapıdadır: Devletlerarası ilişkileri düzenleyebilecek herhangi bir üst merci yoktur. Devletler diğer devletlerle ilişkilerindeki sorunları kendi başlarına çözerler. Bu nedenle uluslararası sistem sürekli bir çatışma potansiyeli taşır.
2. Devletler temel ve en önemli aktörlerdir. Devlet dışında uluslararası sistemde başka önemli aktör yoktur.
3. Tüm devletler tekil-bütüncül bir yapıya sahiptir ve hepsi rasyonel olan aktörlerdir.
4. Devletlerin temel kaygısı anarşik uluslararası sistem içinde güçlerini artırmaktır. Hayatta kalmak için temel dayanakları askeri güçtür. Bir devlet askeri gücünü artırmaya çalışınca diğeri de bunun kendisi için mi yoksa başka bir nedenle mi olduğunu bilmediği için hep endişe içinde kendi başının çaresine bakma eğiliminde olmaktadır (Balcı, 2014; 124). Bu güvenlik ikilemi dediyim durumu ortaya çıkarmaktadır.

Uluslararası İlişkilerde Liberalizm`in Yeri ve Önemi

Uluslararası ilişkiler disiplinindeki farklı ekollere baktığımızda, devletler arasındaki ilişkilerin uyumlu ve barışçıl olabileceği varsayımı ile hareket eden ekole, genel olarak “idealist/liberal paradigma” adı verilmektedir (Balta,2014; 133-135).

Birey merkezli bir kuram olan liberalizm, bireyin güvenliğinin ve özgürlüğünün sağlanması ve korunmasında temel aktör olarak devleti görmekte; uluslararası kurumlar, çokuluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları ve bireyler gibi devlet-dışı aktörleri de analiz birimi olarak incelemektedir. Liberalizm, realizmin devletlerarası güç politikalarına odaklanan yaklaşımının tersine politikanın düşüncenin bir ürünü olduğunu savlamaktadır. Liberalizme göre düşünceler ve algılar değişebilmekte; böylece devletlerarasında işbirliği ve uzlaşma tesis edilebilmektedir (Dunne,2001: 163).

Liberalizm askeri gücü göz ardı etmemiş ancak ekonomik gücün ön plana çıkmasını sağlamışlardır. O dönemde gelişen iktisat bilimi de buna destek olmuştur. Liberal düşünce sisteminde güvenlik kavramı ülke topraklarının ve ülke bekasının sağlanmasına yönelik yürütülen askeri faaliyetlerden daha fazlasını ifade etmektedir. İki kutuplu dünya düzeninin yerini çok kutuplu dengeler sistemine bırakmasıyla güç kavramı dolayısıyla güvenlik olgusu yeniden yorumlanmış; kapsamı genişletilmiştir. Bu kapsamda ; mevcut askeri boyutun yanı sıra, siyasi, ekonomik, sosyal ve teknolojik boyutlar önem kazanmıştır. Liberalizm, bu yeni dünya düzeninde güç dengesini, geniş özgürlükler yelpazesinde ve ekonomik yapılanmada bulmaktadır. Bu bağlamda, gelecekteki yeni güvenlik ortamı ülkelerin küresel terörizm ile mücadele etme, demokratikleşme ve ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirmelerine bağlı olacaktır (Çetinkaya, 2013; 254).

Liberal bakış açıdan içerisinde en geleneksel olanının yeni liberal kurumsalcılar olduğunu söylemek mümkündür. Araştırma gündemlerinin merkezinde anarşik bir ortamda işbirliğinin nasıl başlatılabileceği ve sürdürülebileceği sorusu yatmaktadır. Bunlar işbirliği hedefine ulaşmanın yolunun önemli ölçüde uluslararası rejimlerin inşasından geçtiğini düşünmektedirler. Yeni liberal kurumsalcılar, devletlerin uluslararası sistem içerisindeki en önemli aktörler oldukları ve uluslararası ortamın anarşik bir karakteri olduğu gibi noktalarda

realistlerle hemfikirdirler. Ancak yaklaşımları bu anarşik yapı içerisinde sürdürülebilir bir işbirliğinin nasıl sağlanabileceği hususunda farklılaşmaktadır (Türköne, 2014: 547).

Uluslararası kurumların devletler arasındaki işbirliğinin sağlanmasında ve devam ettirilmesindeki önemini vurgulayan Liberal Kurumsalcı yaklaşım, ortak kurallar beklentileri ve karşılık ilkesi temelinde işleyen uluslararası örgütlerin ve uluslararası rejimlerin devletler arasındaki diyalog ve güveni de sağlamlaştıracağına altını çizerler: buna göre, “ dünya adeta tek bir dünya toplumundan söz edilecek şekilde birleşmektedir ve bu kurallar dünya toplumunun kaostan kurtulup barış içinde ilerlemesi için zorunlu kurallardır. Bir başka deyişle uluslararası rejimler birleşmenin, bütünleşmenin, ilerlemenin ve gelişmişliğin simgesidir.

Daha şeffaf, ortak ve karşılıklı mutlak kazançlar içeren, belirsizliğin azaldığı, ortak değer ve çıkarların paylaşıldığı bir uluslararası düzenin oluşumuna uluslararası kurumların katkısı yadsınamaz (Arı, 2014: 159).

Uluslararası İlişkilerde Marksist Teorinin Yeri ve Önemi

Bazılarına göre Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve kapitalizmin zaferi, Marksizmin sonunu getirdiği iddiasını ortaya atarken, fakat bir grup akademisyen, 1990'larda iki-kutupluluğun bitmesi ve iktisadi küreselleşmenin hızlanması ile Marksizmin güncelliğinin arttığını iddia etti. Bazılarına göre ise, 11 Eylül'den sonra yeniden yükselen ulusal güvenlik siyaseti, uluslararası ilişkilerde dinin öneminin artışıyla da birleşerek, Marksizmin uluslararası siyasetin gerçekliklerini pek az kavrayabildiğini tekrar hatırlattı (Burchill ve diğerleri, 2014; 156).

Realist yaklaşımın askeri gücü her şeyin üzerinde tutması ve devleti uluslararası ilişkilerin temeli, ana ve hatta tek aktörü sayması çoğulculuk perspektifinden eleştirildiği gibi ekonomik açıdan ve Marksist perspektiften de eleştirilmiştir. Buna karşılık plüralist yaklaşım devlet dışı aktörleri kabul ederken adeta devlet parçaları, alt sistemlere ayırıp, bu parçaları da uluslararası ilişkiler aktörü saymakta uluslararası ilişkileri etkileyen alanlar olarak ekonomik, kültürel, ideolojik vb. alanları da kabul etmektedir. Diğer yanda ekonomik küreselci yaklaşımlar realist yaklaşıma karşı iç politikada olduğu gibi uluslararası ilişkilerde de ekonomik faktörün önemine vurgu yapmaktadır. Uluslararası İlişkileri sistem olarak bütün açısından incelemektedir. Ekonomik temelli, sol-Marksist eğilimli yaklaşımlar 1- emperyalizm yaklaşımı, 2- bağımlılık yaklaşımı, 3- Dünya kapitalist sistem merkez-çevre yaklaşımı vb teoriler şeklinde konuya yaklaşırken, genelde Uluslararası İlişkiler alanı kapitalist dünya sistemi olarak görüp kapitalist sistemden daha fazla kazanç sağlayan ülke-grup ve kesimler açısından analiz etmektedirler. Geleneksel realist uluslararası ilişkiler teorisinin ana hatlarını çizen H. Morgenthau uluslararası ilişkileri bir güç ve üstünlük ilişkisi görüp, ülkeler arası eşitsizlik ilişkisi de emperyalizm olarak nitelendirir. Bu hakimiyet ilişkisini de, 1- askeri emperyalizm, 2- ekonomik emperyalizm, 3- kültürel emperyalizm şeklinde 3 boyutta ele almaktadır. Realistlere göre teorik bu dengesiz ilişki doğal ve normal bir süreçtir. K. Deutch, ekonomik bütünleşme veya etkileşimin her zaman entegrasyona ve karşılıklı bağımlılığa yol açmadığını, yüksek düzey eşitsiz karşılıklı bağımlılığa da yol açtığını, bu nedenle ekonomik ilişkinin niteliği ile yapısının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Hatta çoğu kez eşitsiz karşılıklı bağımlılık ise tek taraflı etki ve gücü içerdiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda

yüksek düzeyde eşitsiz karşılıklı bağımlılığın emperyalizm ve bağımlılık kuramlarına yol açtığını belirtmektedir (Yılmaz, 2013; 221).

Marksist kuramın ortaya çıktığı tarihsel koşullarda, Marx ve takipçileri kapitalizmi küresel bir sistem olarak görmekteydi. Bu nedenle Marksizm, ulusal sınırlar ve uluslararası ilişkiler arasında kökten bir ayırım yapmayı reddederek, kapitalizmin dinamiklerini bu ikisi arasındaki geçişlilik ve karşılıklı etkileşim üzerinden ve ekonomi politik bir yaklaşımla analiz etmeye gayretini taşımaktadır. Bununla bağlantılı olarak siyaset bilimi, ekonomi, felsefe, uluslararası ilişkiler gibi alanların içerisindeki aşırı uzmanlaşma ve birbirini dışlama eğilimlerine de Marksizm'in karşı bir duruş sergilediğini söylemek mümkündür (Uğurlu, 2014; 89).

Marksizm'in 20. Yüzyıl siyasal pratiği, Batı düşüncesi ve sosyal bilimlere etkisi dikkate alındığında Uluslararası İlişkilere Katılımı Nispeten geç oldu. Uluslararası İlişkiler Düşüncesi ve çalışmaları, Marksist düşünce ile sistematik olarak ancak 1970'li yıllarda tanıştı. Marksist düşüncenin uluslararası ilişkiler disiplinine geç katılmasının ana nedenleri arasında Uluslararası İlişkiler disiplininin a) Anglo Sakson merkezli kurumsal tarihi ve sosyolojisi, b) Devlet merkezli bakış açısı ile savaş ve barış olarak dar tanımlanmış konu ve kapsamı, c) uluslararası ilişkiler doğasını anarşik olarak tanımlanması yer alır. Temel aktörlerin devletler, merkezi konu ve sorununun ise savaş ve barış olarak tanımlandığı ve tartışıldığı Uluslararası İlişkilerde, toplumsal sınıflar ve hareketler gibi çok farklı aktörlere odaklanan, kapitalist gelişme, sınıf mücadelesi ve devrim gibi oldukça değişik konulara eğilen, baskı, sömürü, eşitsizlik ve adalet gibi çok farklı normatif sorunlara vurgu yapan Marksist düşünce kendine yer bulamamıştır (Küçük, 2014; 202-203).

Karl Marx'ın ve onun ardından gelenlerin teorileri şüphe yok ki bugün uluslararası olarak adlandırılan sisteme, onun sorunlarına, çatışmalarına veya olası geleceğine odaklanamamıştır. Realist ve Liberal teori'nin uluslararası siyasetin temel aktörü olarak devletlere yoğunlaşıyor olmaları, Marksizm'in üretim ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan sınıf savaşlarını tarihin ana taşıyıcıları olarak gören anlayışı ile çelişiyordu (Canbolat, 2006; 77-78).

Marksizm'e göre devlet, ancak tahakküm sahibi grupların çıkarlarını koruyan bir üstyapı aracı olabilirdi. Oysa hem Realizm'de hem de Liberalizm'de devletlerin farklı noktalarda temellendiren güç ve çıkar ilişkilerini analiz etmek esas olmuştur. Marksizm'de tercih edilen ise devletlerin çıkarlarına değil, devletleri kendi çıkarlarına göre yönlendiren sermaye sahibi sınıfa odaklanmaktı. Realizm'in bir analiz nesnesi yapmaktan uzak tuttuğu, Liberalizm'in ise devletten ayrı sivil bir alan olarak ele almayı benimsediği toplumsal üretim ilişkileri Marksizm'in merkezinde yer alıyordu (Ariffin, 1996;132). Bu nedenle Marksizm savaş, çıkar, denge gibi yüksek siyaset (high politics) meseleleriyle değil, alçak siyaset (low politics) meseleleriyle Uluslararası İlişkiler literatürüne giriş yapmıştır. Zira Marksizm'in bu literatüre adımını attığı 1970'ler; Amerikan hegemonyasının sarsıldığı, Bretton Woods sisteminin çöktüğü, petrol krizlerinin ve ekonomik krizlerin küresel çapta hissedildiği, neredeyse tüm Avrupa'yı ve Amerika Birleşik Devletleri'ni sarsan bir işçi-öğrenci ayaklanması dalgasının hemen ardından gelen ve ulus devletlerin hem meşruiyetlerinin hem de egemenliklerinin sorgulanmaya başladığı bir dönem olmuştur. Bir başka deyişle, dönemin Uluslararası İlişkiler literatürünün öngöremediği, teorik açıdan temellendiremediği ve olan biteni açıklamada eksik kaldığı kısımları, yeni bir teoriye açılan ihtiyaç gereksinimini ortaya koyuyordu. Bu hususlar

Realizm ve Liberalizm`in teorik zayıflıklarını da aynı zamanda ortaya koymuştur (Ongur ve Yavçan, 2014; 264-266)

Oysa Marx ve Engels, Komünist Manifesto`da yalnızca bir toplumu, bir devleti ve hatta bir toplumsal sınıfı hedef almadan, çağrılarını dünyanın tüm işçilerine yöneliyor, devletin uluslararası sınırlar çizmesini reddediyor, bu anlamda açıkça küresel bir çağrı yapıyordu; Bütün ülkelelerin işçileri birleşin. İşte bu çerçevede, Marksizm`in onu doğrudan hedef alması da bugünkü Uluslararası İlişkiler çalışmalarına benzer olarak nitelendirilebilecek ilk katkısı, 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarına gitgide popüler bir hal alan Emperyalizm tartışmaları oluyordu (Buecker, 2003; 50-51).

Bugün uluslararası ortam ile ekonomik koşullar ve toplumsal yapı değişmiş, sanayi toplumundan bilgi enformasyon toplumuna geçilmiştir. Bu ortamda radikal yaklaşımlar yanında liberal yaklaşımlar da olumlu bakış açısı ile konuyu ele alıp, toplumsal yapının çoğulculuğu ile karmaşık karşılıklı bağımlılık teorileri vb şekilde gelişmeleri ele almaktadır. Ekonomik bütünleşme ve işbirliğinin refah ve barışa yol açacağını belirterek ayrıca da demokrasi liberal bakış, uluslararası kural ve kurumlarla barışı sağlamaya çalışılmaktadır (Yılmaz, 2013;232).

Marksizm`in tarihi ve mevcut durumu kavrarken kullandığı temel kavramlardan en çok göz önünde olanları alt yapı ve üst yapı kavramlarıdır. Çoğu kaynakta bu kavramlar şu şekilde ele alınmaktadır: Altyapı (ekonomi) bir toplumun temelini oluşturarak üstyapıdaki (siyaset, hukuk, ideoloji) süreçleri belirler. Bu şekilde algılandığında altyapı ve üstyapı arasındaki ilişki üzerinden bir soyutlama ile toplumsal ilişkileri ve tarihsel dönüşümü açıklama gayreti içerisinde olan Marksizm`in ekonomik indirgemecilik yaptığı, siyasi ve ideolojik bütün olguların ekonominin bir yansımasından ibaret olduğunu öne sürdüğü fikri beslenmektedir (Uğurlu, 2014;89, Egri, 2004; 133-134).

Lenin, kapitalizmi emperyalizme yol açtığı için barışın önündeki en büyük engel olarak değerlendirmiştir. Troçki, devletlerarasında dengesiz bir gelişmeye neden olduğu için kapitalizmin uluslararası çatışmaların temel sebebi olduğunu ileri sürer. Dünya barışının önündeki temel engel kapitalizmdir. Serbest piyasa kuralları uyarınca gerçekleşen uluslararası ticaret, merkez ile çevre arasında merkezdeki gelişmiş ülkeler lehine asimetrik bir bağımlılığa neden olmaktadır (Sandıklı, 2013; 148-149).

SONUÇ

Sonuç olarak, her üç teorinin karşılaştırmalı olarak analizini yaptığımız zaman şu sonuçlara ulaşabilmekteyiz:

Klassik teori olarak Realizmi ve Liberalizmi kabul etsek de, Marksist teorinin de Uluslararası İlişkiler Disiplininde tarihsel olarak rolü az değildir. Bu konuda bir çok akademik çalışmalar vardır ki, bu teorinin bilimselliği tartışmasına engel olmaktadır. Sadece bu teorinin tek farkı uluslararası ilişkiler disiplinin uğraştığı savaşı önlemek, barışı koruma gibi sorular veya

sorunlar üzerinde değil, daha çok ekonomik-toplumsal sorunları inceleyen bir yaklaşım olarak görmekteyiz.

Marksist ve Liberal teorinin ortak ve farklı noktalarına dikkat ettiğimiz zaman, Marksist ve Liberal teori ekonomik sorunları gündeme taşıyan teorik yaklaşımlarla benzeşmekte, serbest piyasa ekonomisi, liberal değerler, uluslararası örgütlerin uluslararası sistemde işgal ettiği mevki, karşılıklı bağımlılığa farklı bakış noktalarında ise ayrışmaktadır. Örneğin Liberaller, karşılıklı bağımlılık süreci ile devletler arasında işbirliği önemli ölçüde gelişmesi ile, savaşın önlenebileceğini iddia etse de, Marksist teori karşılıklı bağımlılığı bir devletin diğer devletten tamamen etki altına alınması ve sömürmesi olarak ifade etmektedir.

Realizm ve Liberalizm anarşi kavramı, devletin uluslararası ilişkilerde tek egemen aktör olması bakış noktasında ortak düşünceden yola çıkmakta, fakat Marksist teori anarşik ortamın ekonomik dengesizlikten yarana bileceğini ve emperyalizm sürecine kadar varılabileceğini ifade etmektedir.

Her üç teorinin devletlerarası rekabet anlayışına bakış açısı ise tamamen farklıdır;

Realist teori rekabetin insan doğasının kötümser olduğundan ve uluslararası sistemde bir devletin başka devlete güvenebilmeyeceği anarşik duruma dikkat çekerken, devletler hep rekabet halindedir.

Liberal teori rekabeti insan doğasının olumlu yönlerini öne çekerken ve devletlerler arası ilişkilerde kurumlar ve ekonomik karşılıklı bağımlılık (rekabeti) yolu ile güvenliği koruyabileceği için olumlu görmektedir.

Marksist teori insan doğasının ne iyi ne de kötü olduğunu, rekabetin insan doğasında değil sosyo-ekonomik yönlerine dikkat etmektedir. Ve bu anlayışa bağlı olarak iç sistemi de dış uluslararası sistemi de sermaye sahibi, üretim gücünü elinde tutan güçlerin rekabette önde olacağını iddia ederek, sermayenin olağanüstü gücü ve kapitalist düzene karşı olan bakış açısı ile farklılaşmaktadır.

KAYNAKÇA

ARIFFIN Yohan (1996), The return of Marx in international relations theory, Economy and Society Volume 25, November I February: 127-134

ARI Tayyar (2014), Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri, Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar, Dora 1. Basım,

BALTA Evren (2014), Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler, İletişim Yayınevi, İletişim Yayınevi, 1. Baskı , İstanbul

BURCHILL Scott, LINKLATER Andrew, DEVETAK Rıchard, DONNELLY Jack, NARDIN Terry, PATERSON Matthew, SMIT Christian Reus, TRUE Jacqui, (2014), Çeviren, Muhammed Ağcan ve Ali Aslan, Uluslararası İlişkiler Teorileri, 3. Baskı Küre Yayınevi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 59 Ocak - Şubat 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- CANBOLAT S. İbrahim (2006), Marksizm ve Uluslararası İlişkiler, İdris Bal, Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler, Lalezar, Ankara
- ÇETİNKAYA Şeref (2013), Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açıları, 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler, Sayı 2
- DEDEKOCA Ersin, (2015), Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politikği, Ümit Özdağ, Milli Güvenlik Teorisi, Kripto Yayınevi, 1. Baskı
- DUNNE Tim, “Liberalism”, The Globalization of World Politics, ed. John Baylis, Steve Smith, London: Oxford University Press
- GÖZEN Ramazan (2014), Uluslararası İlişkiler Teorileri, Uluslararası İlişkilerde Marksist Yaklaşımlar, Hakan Övünç Ongur, Başak Yavcan, İletişim Yayınları, 1. Baskı İstanbul
- HEYWOOD Andrew (2013), Küresel Siyaset, Çevirenler, Nasuh Uslu, Haluk Özdemir, Adres Yayınları,1. Baskı
- KÜÇÜK Mustafa (2014), Marksist Teoriler,Tarih, Teori, Kavram ve Konular,Alı Balcı, Şaban Kardaş, Uluslararası İlişkilere Giriş : Küre Yayınları, Birinci Baskı
- LITTLE Richard (2015), Uluslararası İlişkiler ve Kapitalizmin Zaferi,Ken Booth ve Steve Smith, Uluslararası İlişkiler Kuramları, Çeviren Muhammed Aydın, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul
- REGINA Buecker, (2003), Karl Marx's Conception of International Relations, Theories of International Relations Studies, Galden Papers
- SANDIKLI Atilla,(2013), Erdem Kaya, Uluslararası İlişkiler Teorileri Ve Barış, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- TÜRKÖNE Er Mümtaz (2014), Siyaset, Etkileşim Yayınevi, İstanbul
- UĞURLU Göksu (2014), Marksizm, Mehmet Şahin ve Osman Şen, Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar, Kripto Yayınevi, 1 Baskı, Ocak
- YILMAZ AYTEKİN, (2013), Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler, Teori, Temel Kavramlar, Yeni Gelişmeler, Kadim Yayınevi, 2. Baskı
- MALO Egni (2004), What should Marxism propose to International Relations? International Scientific Journal